DE BATOE KĚMANG, NABIJ MEDAN.

DOOR

E. J. VAN DEN BERG en J. H. NEUMANN.

Zendingen van het Ned. Zendinggenootschap.

Nadat reeds door verschillende personen, en ook door ons herhaaldelijk een bezoek was gebracht aan de *Roemah Oemang*, of ook wel *Batoe KĚmang* geheeten, gingen wij den 17^{den} en 18^{den} Mei 1906 daar weer heen ten einde door opmetingen dezen steen in kaart te brengen, en zoodoende er de aandacht van meer bevoegden op te vestigen.

Wanneer men den straatweg van Medan naar Bandar Baroe volgt, heeft men even voorbij het dorp Simbahe een voetpad, dat ons naar de kampong Doerian Tani brengt, een klein dorp aan gene zijde van de Bĕtimoës-rivier gelegen. Ongeveer 10 minuten van dit dorp treft men een grooten steen aan die — zie fig. *a* op Plaat I — een zeer regelmatige gedaante vertoont. Volgens de legende is deze steen de woonplaats geweest van een kabouter, hier *oemang* of *kĚmang* geheeten; vandaar dat de steen den naam draagt van *Roemah Oemang* = Huis van den Kabouter, of *Batoe KĚmang* = Kaboutersteen.

Reeds de Heer WESTENBERG gaf in zijne „Aanteekeningen” enz. een kleine beschrijving van deze plaats,¹ en wijst er op, dat de inlichtingen aan Dr. HAGEN verstrekt, niet geheel juist waren. Vandaar dat het ons niet overbodig voorkwam, nadere opmetingen te doen en deze in kaart te brengen ten einde aan onderzoekers een juiste voorstelling van deze plaats te verschaffen.

Nadat het terrein rondom den steen opengekapte en de steen zelf van allerlei woekerplanten gereinigt was, vertoonde hij eene zeer regelmatige gedaante. Wat ons op het eerste gezicht een ruwe steen

¹ Zie Bijdragen Kon. Inst. 5, VII, 1892, blz. 233-34. De eerste beschrijving en afbeelding door Dr. HAGEN verscheen in het Tijdschr. v. Ind. T. L en V.-kunde XXVIII, 1883; zie daar den tekst p. 534-535; den ruwen plattegrond, met aanzicht, en twee doorsneden op Tafel II; en de verklaring daarvan op pag. 543. (Noot van M. JOUSTRA.)

leek, zonder bepaalden vorm, werd nu een zeer zuiver en regelmatig bewerkt stuk. Het grondvlak vertoont een langwerpig vierkant, lang 6.70 M., breed 3.35 M., zoodat wij dus eene lengte hebben van tweemaal de breedte. De hoogte is van voren 3.40 M.; terwijl de hoogte der achterzijde, door gedurige aanspoeling van aarde, slechts 2.40 M. bedraagt. Vóór- en achterzijde zijn loodrecht, terwijl de zijvlakken schuin staan, en dus het geheel vrijwel den vorm van een pyramide heeft, met twee schuine en twee loodrechte vlakken; waarbij echter de top niet in een punt eindigt, maar een klein langwerpig vierkant vlak vertoont, dat gedeeltelijk bewerkt scheen en door de lieden aldaar een schaakbord genoemd werd. De achterwand — zie fig. *b* op de bijgaande Plaat I — is van relief-versieringen voorzien, die thans niet meer geheel duidelijk zijn; men ziet daar de overblijfselen van eene menschenfiguur in haut relief, benevens twee bochtige dingen, die door de lieden aldaar hagedis genoemd worden. De linkerzijwand is zeer beschadigd, deels afgebroken, maar vertoont toch nog eene tweede vrij duidelijke menschengedaante, ook in haut relief. Aan de voorzijde (verg. fig. *a* op Plaat I) ziet men eene opening zuiver vierkant in den steen gehouwen (weer omgeven door eene schuins daarop geconstrueerde ruit), welke toegang geeft tot een kleine ruimte. De opening-zelve is omgeven door versieringen waarvan de lijnen nog gedeeltelijk te volgen zijn, en waarin zich de omtrekken van twee menschen(?)-figuren bevinden, welke nog onduidelijk te zien zijn; de rechtsche figuur is stellig een menschengedaante in zittende houding, rustende op de schuine lijn der eene bovenzijde van de ruit, terwijl de linkerfiguur aan de fantasie vrij spel geeft, maar toch zeer veel gelijkt op eene pendant van de andere. De opening is stellig vroeger door een deur gesloten geweest,¹ die er òf juist in paste, òf door eene klevende massa ingemetseld was; althans het is nog duidelijk te zien, dat de opening later er in gehakt is en men zich met geweld toegang heeft verschaft. Ook werd bij het graven in de nabijheid een platte steen gevonden, die wel een deel van de deur geweest kan zijn.

In den onderdorpel is een rond gat te zien van 9 c. M. middellijn, dat echter wel door Batak'sche handen gemaakt kan zijn. Kruipt men door het gat naar binnen, dan bevindt men zich in eene vierkante ruimte of kamer, in welker midden (zie den op Plaat II gegeven schets-plattegrond) men rechtop zitten kan. In de vier hoeken vindt

¹ Ook Dr. HAGEN brengt dit vermoeden over van zijn eigen berichtgever, den Heer G. MEIJER, l. c. p. 544. (M. JOUSTRA.)

men halve pilaren (*d*) van ± 8 c. M. middellijn, tegen den wand in den steen uitgehouwen; terwijl men aan de voorzijde rechts en links van de deuropening nog twee van zulke pilaren ziet. Die pilaren zijn van boven verbonden door een gelijkmatige halfronde lijst, die langs alle zijden doorlopende op de pilaren schijnt te rusten en de grens van wand en plafond vormt. Het plafond is eenigszins gebogen en loopt schuin naar boven waar het precies boven het midden van de kamer samenkomt, eenigszins den indruk gevend van een spitsboog. In den achterwand boven de lijst (zie den bijgaanden opstand, *x*) ziet men eene nis, niet precies vierkant maar

Achterwand.
Schaal 1:30

eenigszins den vorm van het dak volgend; zoodat de opening aan de eene zijde hooger is. Aan den rechterzijwand (zie den opstand, *z*)

Rechterzijwand.
Schaal 1:30

ziet men eene dergelijke nis, weer omgeven door een lijst; eene nis, veel grooter dan die van den achterwand en ook veel dieper. Keert men zich naar de opening, dan ziet men boven deze eenige schuine lijnen die echter niet goed meer te zien zijn; en tevens is dan waar te nemen, hoe de toegang met ruw geweld is opgegehakt en dus de kamer steeds goed is afgesloten geweest.

De vloer is in drieën verdeeld (zie den plattegrond op Plaat II);

rechts en links (*a*, *a*) is eene verhooging van enkele centimeters, terwijl het diepere middengedeelte (*b*) van achteren van eene 11 c.M. breede goot is voorzien (*c*), en van voren van eene ± 5 c. M. breede goot (*c*).

Naar buiten tredende bleek ons bij het omwoelen van den grond, dat er aan de voorzijde eenige rechte steenen stonden, die een soort van goot vormden; de steenen zelf leverden niets bijzonders op, alleen werden eenige scherven van een rood aarden pot gevonden. Door gebrek aan krachten moest het graven opgegeven worden.

Wat ons trof bij het beschouwen van den steen en de kamer, waren de zuivere afmetingen en evenredigheden, zoodat wij moeten aannemen dat ontwikkelde en kundige menschen steen en kamer bewerkt hebben; maar welk volk dit gedaan zal hebben is ons nog een raadsel. Batak's deden het stellig niet. Misschien dat verdere opgravingen in den omtrek eenig licht zullen verspreiden. De richting van de kamer is zuiver Z.O.—N.W., met de opening op het Zuidoosten.

Verder bezochten wij nog twee kolossale steenen aan de Bětimoer-rivier gelegen, bekend als de *Batoe pěndjěmoerě*n („Droog-steen“) en de *Batoe pěrtěnoeně*n („Weef-steen“), maar deze leverden niets bijzonders op. Het waren kolossale keisteenen, in tegenstelling met de *Batoe Kěmang*, die uit zachten zandsteen bestaat. Tevergeefs zochten wij in de B. Kěmang naar voegen, die ons zouden kunnen wijzen op het gebruik van gehouwen steenen, maar alles leek even massief. Een Batak opperde de meening, die niet maar zoo te verwerpen is, dat die steen *gemaakt* zou zijn door zand, kiezelstenen en klei dooreen te mengen.

Dit laatste lijkt ons niet zoo onmogelijk, omdat verder onderzoek ons nog meer dergelijke steenen aldaar doet vermoeden.

“ *Sibolangit*, Juni 1906.

a. Voorzijde van den Batoe Kémang.

b. Achterzijde van den Batoe Kémang.

Plaat II.

a. Hooge vloer

d. Halfronde pilaren

b. Dieper gelegen vloer

c. Ingang en dorpel

c. Goot

f. Muurlijn van buiten

Schaal 1:40

Plattegrond van den Batoe Kë mang

HET „SPINNEWEB“-MOTIEF OP TIMOR.

DOOR

J. A. LOEBÈR JUN.

In mijn studie over „Timoreesch Snijwerk en Ornament“ (Den Haag, 1903) mocht ik op een motief wijzen, dat in deze ornamentiek herhaaldelijk voorkomt. Op blz. 41 en 42 had ik in de figuren aa 1—19 de voornaamste vormen getoond en onder deze was er een (fig. aa 5), die zeer duidelijk aan een spinneweb herinnerde. Daarnevens tal van gestiliseerde vormen, die in min of meer rijke detaillering de langzame vervorming, de verwerking van een oermotief deden zien. Tot gemak van den lezer zijn ze hier alle op de bijgaande Plaat nogmaals weergegeven, met dezelfde volgcijfers als in mijn werk.

Voor onzen Archipel was mij dit „spinneweb“-motief volkomen nieuw. Ik kende het in denzelfden naturalistischen vorm van fig. aa 5 als symbool der Arapaho-Indianen. ALFRED KROEBER,¹ aan wiens studie ik deze kennis ontleende, noemde het „spinneweb“. Drs Foy en RICHTER,² wien deze naturalistische vorm onbekend was, zagen het voor een stervorm aan.

Daarnevens heb ik toen gereleveerd (t. a. p., p. 42), hoe in het oude Peru een verwante vorm terug te vinden was. „Aan de toppen der standaarden, die Peruanen van aanzien in het graf werden meegegeven, bevindt zich een geheel analoge vorm (nl. met het Indiaansche motief), waarbij de spinnewebvorm verkregen wordt door het schuin kruisen van twee latjes op den staf en deze te verbinden met katoendraadjes (zie Stübel u. Reiss, Das Totenfeld von Ancon, I, pl. 32, fig. 15 en 18).“

¹ Alfred L. Kroeber, Symbolism of the Arapaho-Indians. (Bull. Am. Mus. of Nat. History. Vol. XIII, 1900) blz. 70.

² W. Foy u. O. Richter, Zur Timor-Ornamentik (Abhandl. u. Ber. d. Kön. Zoolog. u. Anthr.-Ethnogr. Mus. Dresden. Festschrift 1899. N° 3).